

УДК 159.98:336.57

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-220-225

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА НАПИСАННЯ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМ

Т. О. Комар

orcid.org/0000-0002-3105-2888

У статті проаналізовано проблеми, що виникають під час психологічної допомоги ветеранам АТО/ООС та їхнім сім'ям. Серед найбільш гострих проблем психологічної роботи з ветеранами АТО/ООС та їхніми сім'ями були виявлені такі: відсутність у суспільній свідомості культури звернення до психологів, переважання психіатричної моделі в роботі із психічними (і навіть психологічними) проблемами індивіда, що спричиняє не лише стигматизацію клієнта, а й викликає залежність від медикаментозного лікування; відсутність спеціальної підготовки психологів для роботи з травмою, недосконала організація (особливо організація роботи з дружинами та дітьми), оплата та координація діяльності психологів. Проаналізовано можливості позабюджетних альтернативних джерел фінансування для навчання та організації діяльності психологів. Розкрито та систематизовано класифікацію донорів. Подано зразок програми «Психосоціальна реабілітація та адаптація демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції».

Ключові слова: гранти, проблеми практичної психології, донори, класифікація донорів, фонди, грантова програма.

PROBLEMS OF PRACTICAL PSYCHOLOGY AND WRITING GRANT PROGRAMS

T. Komar

The paper analyzes the issues that arise when psychological assistance is provided to veterans of ATO/JFO (Joint Forces Operation) and their families. The first problem was that psychologists were not fully prepared for the challenges relevant to modern Ukrainian society. An additional point is that among the problems of psychological work with veterans of ATO/JFO and their families are highlighted such as: the lack of a culture of referral to psychologists in the public consciousness, the predominance of a psychiatric model in dealing with mental (and even psychological) problems of an individual, which not only causes the stigmatization of a client, but also causes dependence on pharmaceutical treatment; the lack of special training of psychologists to work with trauma, that is, insufficient level of professional training of psychologists, insufficient organization (especially organization of work with wives and children), payment and coordination of psychologists' activities.

The possibilities of alternative non-budgetary source of financing for training and organizing the activities of psychologists have been analyzed. The classification of donors has been described and systematized. The sample program "Psychosocial rehabilitation and adaptation of demobilized military servicemen, their family members and family members of the fallen participants of the anti-terrorist operation" submitted.

Keywords: grants, problems of practical psychology, donors, classification of donors, fund, grant program.

Проблема надання психологічної допомоги учасникам антитерористичної операції в Україні набуває все більшої актуальності. Зазначене твердження базується на розумінні психологічною спільнотою сьогоденних реалій – фахівці-психологи не були повністю готові до викликів, актуальних для сучасного українського суспільства. Ці виклики стали об'єктивною несподіванкою для всього суспільства. Різкі зміни геополітичних векторів розвитку України, ведення реальних бойових дій (у тому числі за участю осіб, що в недавньому минулому взагалі не мали досвіду військових зіткнень), психологічне та побутове потрясіння мільйонів цивільних – все це не було очікуваним та передбачуваним. Не заглиблюючись у причинність виникнення наявної в нашій державі ситуації, дозволимо собі стверджувати, що для психології сьогодні випала особлива місія, незважаючи на те, чи готова вона повністю до її виконання, чи ні.

А визнані професіонали, на жаль, не завжди є доступними. Аналіз міжнародного досвіду проектної діяльності показує, що в багатьох розвинених країнах світу одним з важливих завдань органів місцевого самоврядування є спрямування роботи на пошук позабюджетних альтернативних джерел фінансування та налагодження співпраці з міжнародними фондами, програмами та грантами.

Пошук джерел позабюджетного фінансування – актуальна проблема для психологів усього світу. За даними Дж. Худ, у 1995 році філантропічна допомога в США сягнула \$ 143,8 млрд., що майже на 17 млрд. більше, ніж у 1993 році. Як благодійники виступають окремі особи, корпорації та фірми, добродійні фонди, урядові агенції. Благодійність у суспільстві спрямовується на церкву, освіту, охорону здоров'я тощо.

Згідно з даними Центру Європейських Фондів (ЕРО), у США зареєстровано близько 40 тис. благодійних фондів, в Європі їх кількість коливається від 80 до 100 тис.

Мета статті: аналіз написання грантових програм для покращення психологічної допомоги учасникам АТО/ООС.

В Україні зародження благодійництва відбулось у 19 столітті, коли відбувся перехід від традиційної системи церковних пожертв до створення спеціалізованих організацій, фондів, які активно брали участь у громадському житті. У кінці 19 століття та на початку 20 століття корпоративна благодійність була необхідним атрибутом суспільства. Так, цукровопромисловці витратили у 1904–1905 роках — 0,8%, а у 1905–1906 роках — 0,4% відносно свого прибутку [2].

З середини 19 століття корпоративне благодійництво стає престижною формою соціальної поведінки та всіляко заохочується державою. Благодійність поширилась серед підприємців та стала історичною традицією.

На початку 20 століття статус найбільшого благодійного центру України мав Київ. У місті налічувалось 86 благодійних організацій (1913 рік). Щедрими пожертвами відзначались родини: Терещенків, Бродських, Попових, Харитоненків, Ханенків, Симиренків, Демидових, І. Фундуклей, Г. Галаган. На кошти благодійників будували лікарні, притулки, гімназії, училища.

Відновлення традицій корпоративного благодійництва відбулось з часу отримання Україною незалежності. Переважна більшість підприємств (82%) займається благодійністю. Станом на 2005 рік частка підприємств які займались благодійництвом у регіонах склала: Захід — 86%, Схід — 86%, Центр — 77%, Південь — 82%. Структура спрямованості благодійництва є такою: соціальний захист — 79%, культура і мистецтво — 23%, наука і освіта — 27%, охорона здоров'я — 38%, екологія — 7%, релігійні організації — 26%, інше — 12%. Мотивами благодійності для вітчизняних підприємств є альтруїзм та намагання створити позитивний імідж, а головними утримувачами — брак коштів та побоювання щодо нецільового використання коштів [2].

Благодійність онтологічно ґрунтується на ідеї солідарності Дюркгейма та теорії консенсусу структурно-функціоналістського підходу [2].

З загальносоціологічної точки зору, за допомогою благодійності вирішуються дві важливі соціальної функції: по-перше, функція збереження й відтворення суспільства і, по-друге, функція розвитку суспільства.

Серед проблем психологічної роботи з ветеранами АТО/ООС та їхніми сім'ями виділяються такі як: відсутність у суспільній свідомості культури звернення до психологів, переважання психіатричної моделі в роботі із психічними (і навіть психологічними) проблемами індивіда, що спричиняє не лише стигматизацію клієнта, а й викликає залежність від медикаментозного лікування; відсутність спеціальної підготовки психологів по роботі з травмою, тобто недостатність рівня професійної підготовки психологів, недостатня організація (особливо організація роботи з дружинами та дітьми), оплата та координація діяльності психологів [3].

Гранти є найбільш поширеною формою фінансування проектів донорськими організаціями. Донори — це міжнародні організації, державні установи, комерційні структури, громадські некомерційні організації (релігійні, наукові тощо), приватні благодійні фонди або приватні особи, що надають громадянам та організаціям на некомерційній безповоротній основі необхідні додаткові ресурси різного виду, на цілі, які спрямовані в цілому на благо усього суспільства [1].

На практиці існує декілька класифікацій донорів, які можна систематизувати так:

За видами допомоги, що надається, донори поділяються на тих, хто:

- надає гранти;
- виділяє стипендії на навчання;
- здійснює експертну (консультативну) допомогу;
- надає технології, обладнання тощо[4;5].

За сферою інтересів донори поділяються на вузькоспеціалізовані (здійснюють підтримку в чітко визначених сферах діяльності, наприклад, Всесвітній фонд боротьби зі СНІДом, Глобальний екологічний фонд) та універсальні (пріоритетами діяльності яких є різноманітні суспільні проблеми).

За територіальними межами дії донори бувають національними та міжнародними. Хоча в цих рекомендаціях ми в основному зосереджуємось на міжнародній допомозі, не варто забувати й про вітчизняних грантодавців. Тим більше, що українські організації в рамках власних програм і великих проектів можуть здійснювати так зване субгрантування. Таким чином працює, наприклад, Український фонд соціальних інвестицій, який на конкурсній основі перерозподіляє кошти, отримані від іноземних фінансових організацій.

За джерелом капіталу можна виділити такі основні групи міжнародних донорів, які доступні для здобувачів з України: міждержавні організації, урядові, суспільні та корпоративні донори. Дещо докладніше про ці групи[1].

Міждержавні організації. До цієї групи донорів належать установи Організації Об'єднаних Націй (Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), ЮНІСЕФ, Світовий банк, Проект «Місцевий розвиток орієнтований на громаду (СВА), тощо) та Європейського Союзу (Європейська комісія, Рада Європи, ОБСЄ.) [8;9].

Урядові донори. Це можуть бути грантові програми окремих закордонних органів влади (Агенство США з міжнародного розвитку (USAID), Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA), Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) та ін.), або посольств іноземних держав в Україні (США, ФРН, Норвегії тощо).

Суспільні донори можуть бути як національними (наприклад німецькі фонди політичних партій – Фонд К.Аденаура, Фонд Ф.Наумана та ін.) так і міжнародними (наприклад PHARE- Програма демократії, Міжнародний Вишеградський фонд). Вони будуються відповідно на фінансових надходжень з однієї або декількох країн та зобов'язані звітувати перед тими на чий гроші вони існують.

Приватні донори. До цієї категорії належать донори різного обсягу й характеру діяльності – від таких великих міжнародних організацій, як міжнародний фонд «Відродження» Дж. Сороса та Фонд Рокфеллера до невеликих сімейних фондів Фонд Кнута і Аліси Валенбергів, Фонд Раскоба заохочення католицької діяльності [5].

Корпоративні донори реалізують програми соціальної відповідальності великих компаній (Компанія «Монсанто», Інститут нетрадиційного газу компанії «Шелл»).

Найпоширенішим джерелом додаткових ресурсів неприбуткових організацій та соціально-значущих проектів, як уже зазначалося, є благодійні фонди, які, в свою чергу, надають допомогу у вигляді грантів.

Термін «фонд» (англ. – fund) означає суму коштів, заощаджених або приготованих для виконання конкретних визначених цілей і завдань. Фондами можуть бути державні установи різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, релігійні, наукові та інші громадські некомерційні організації, які володіють первинним капіталом (або вкладом), та надають підтримку або допомогу в благодійній, освітній, культурній, релігійній та інших видах діяльності, що приносить користь громадськості, та фінансує першочергово інші некомерційні організації [1].

Оскільки саме діяльність благодійних фондів (таких, як «Відродження») в Україні є одним із вагоміших джерел позабюджетного фінансування, далі докладніше зупинимося на тому, як слід правильно складати грант, готувати документи, щоб ваш оригінальний проект міг добре конкурувати серед інших.

Кожний фонд має власні вимоги до проектних документів, але є і цілком об'єктивні спільні вимоги, які можна звести до наступного.

По-перше, треба визначити ідею проекту та правильно й чітко сформулювати його тему, з'ясувати перспективи його прийняття фондом-благодійником. При визначенні ідеї проекту важливо пам'ятати, що проект пишеться та реалізується не для психологів, щоб полегшити роботу психолога, не для того, щоб замінити державне фінансування психологічної діяльності, а для реалізації суспільно важливого завдання, для того, щоб покращити доступ потенційних клієнтів до інформації та професійного надбання. Тому будь-яку ідею треба розглядати з точки зору клієнта, «примірити» її на себе, що я, як клієнт, виграю від реалізації такого проекту.

Необхідно проаналізувати наявні умови, які породжують потребу додаткового фінансування психологічної потреби за такими позиціями:

- Визначення та формулювання місії психології, її цілей і завдань.
- Можливість покращання обслуговування клієнтів на основі наявних ресурсів і коштів.
- Усвідомлення сильних та слабких сторін в аспекті своєї діяльності як психолога.
- Наявність і перспективи створення позитивного іміджу психологів в організації, районі, місті, області, країні.
- Результати вивчення клієнтів та їхніх потреб.
- Вивчення громадської думки, фінансового стану потенційного благодійника, з'ясування того, хто ще звертається за фінансовою підтримкою до тих самих організацій та осіб.
- Знаходження підтримки впливових, поважних, відомих осіб та організацій.

Для того, щоб розраховувати на сприятливе ставлення до себе потенційних благодійників, психолог повинен дбати про створення власного позитивного іміджу. Це надзвичайно копітка, системна й цілеспрямована діяльність, результатів у якій можна досягти, застосовуючи:

- виступи співробітників;
- особисті контакти: з журналістами (газети, журнали, радіо, телебачення), представниками культури, науки, місцевими діячами;
- повідомлення у пресі про основну діяльність бібліотеки, яскраві події і заходи, спеціальні програми, нові надходження, постійна рубрика про бібліотеку в місцевій газеті тощо;

- публікації співробітників кафедри;
- екскурсії по організації;
- участь у житті міста, району, установи;
- відеофільми про організацію;
- електронні форми, наприклад домашню сторінку на сервері Інтернету;
- повідомлення та написи з адресою організації, відомості про її структуру і послуги [8;9].

Проект має бути написаний чітко, грамотно, логічно, без використання професійно специфічної термінології, відповідним чином оформлений.

Зразок програми: «Психосоціальна реабілітація та адаптація демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції».

Анотація. Бойові дії на сході України нищівним чином впливають не лише на економіку держави, але й жахливо спотворюють психічне та психологічне здоров'я нації. Для ефективного відновлення психологічного здоров'я населення, зокрема учасників бойових дій та членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників АТО/ООС, необхідно розробляти і впроваджувати психосоціальні заходи, спрямовані на подолання психологічних наслідків травматичних подій. Проблема психосоціальної адаптації та реабілітації ветеранів і учасників бойових дій потребує розробки науково-практичної бази, негайного вирішення основних завдань та впровадження практичних програм. Програма спрямована на вирішення завдань по реабілітації та соціальній адаптації демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції.

1. Опис проблеми

Проблема психосоціальної реабілітації та адаптації демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції потребує розробки науково-практичної бази, негайного вирішення основних завдань та впровадження практичних програм. Зважаючи на досвід країн, які стали учасницями військових протистоянь, ми знаємо, що в більшості військовослужбовців, учасників бойових дій, як наслідок, розвиваються негативні особистісні зміни (особистісна дезадаптованість: важкі емоційні стани, розвиваються неадаптивні поведінкові та когнітивні стратегії, часте виникнення посттравматичного стресового розладу та інші), які тривають протягом усього життя, та викликають незворотні негативні особистісні зміни в самих ветеранів і у членів їхніх сімей та соціального оточення в цілому. Наявність в Україні антитерористичної операції перешкоджає типовому розвитку держави та викликає ускладнення психічного та психологічного здоров'я у всього населення. Із вищезазначеного можна зробити висновки, що проблема психосоціальної адаптації та реабілітації ветеранів і учасників антитерористичної операції (АТО) вимагає негайних дій щодо розв'язання її основних завдань.

2. Мета та завдання

Розробка та впровадження заходів психосоціальної реабілітації, спрямованих на відновлення психологічного здоров'я та подолання особистісної дезадаптованості, сприянню реабілітації та соціальній адаптації демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції шляхом створення Вінницького центру психосоціальної реабілітації ветеранів та учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей.

3. Цільова аудиторія

- Ветерани і учасники АТО/ООС;
- Учасники та ветерани АТО/ООС, які мають інвалідність;
- Члени сімей учасників АТО/ООС;
- Члени сімей загиблих учасників АТО/ООС.

4. Опис діяльності по програмі.

За результатами теоретичного аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних (на прикладі досвіду країн, на територіях яких раніше відбувалися військові дії) науковців та спеціалістів-практиків розробити практично-методичний комплекс заходів, метою якого буде оснащення спеціалістів психологів, соціальних працівників необхідним інструментарієм для соціально-психологічної роботи з учасниками, інвалідами та ветеранами антитерористичної операції та членами їх сімей.

Розробка та впровадження Мультидисциплінарної програми консультативної роботи із залученням спеціалістів різних профілів діяльності (психологи, соціальні працівники, юристи, фізичні реабілітологи, лікарі).

Розробка та впровадження комплексної програми психологічної діагностики, корекції та профілактики особистісної соціально-психологічно дезадаптованості ветеранів, інвалідів, учасників антитерористичної операції, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників АТО.

Проведення індивідуальної та групової психокорекційної роботи з інвалідами, ветеранами, учасниками АТО/ООС і членами їхніх сімей та сімей загиблих учасників АТО.

Проведення заходів для підвищення кваліфікації психологів та інших фахівців із психосоціальної роботи, які працюють із наслідками антитерористичної операції – просвітницька робота, відвідування та проведення семінарів, тренінгів, конференцій для обміну досвідом та формування науково-практичної концепції організації роботи.

5. Географія програми

Проект виконуватиметься у м. Вінниці та Вінницькій області.

6. Очікувані результати

У результаті виконання проекту буде розроблено та впроваджено програму комплексних засобів психосоціальної реабілітації ветеранів та учасників АТО/ООС, членів їхніх сімей, а також осіб, що мають інвалідність. Реалізація проекту сприятиме відновленню їхньої психологічного здоров'я та подоланню особистісної дезадаптованості, що в подальшому покращить можливість їхньої соціальної адаптації, зокрема: у професійній (працевлаштування, професійне навчання, професійне самовдосконалення), особистісній (саморозвиток, стабілізація емоційних переживань, встановлення конструктивних моделей взаємодії з оточенням та ін.) та сімейній (гармонізація шлюбних стосунків, вироблення позитивного ставлення між членами сім'ї, позитивний виховний вплив на підростаюче покоління та інше) галузях.

7. Моніторинг і оцінювання

Робота Центру має бути організована за гуманістичними принципами та структурована відповідно до мети і завдань її діяльності.

Поточний моніторинг та оцінку якості роботи залучених фахівців на початковому етапі функціонування Центру здійснює Виконавчий директор. Після розширення видів діяльності Центру моніторинг та оцінку діяльності виконують керівники напрямків та надають звіт на Колегіальній раді.

Таблиця 1

Оцінка діяльності Центру проводиться за кількісними та якісними показниками

Кількісні показники	Якісні показники
У рамках проекту заплановано проведення 1300 психологічних консультацій	Якісні зміни особистісного психоемоційного стану клієнтів, які звернулись по психосоціальну допомогу в Центр
Проведення 325 групових консультацій, кожна тривалістю 3 години	Налагоджування сімейних і соціальних стосунків ветеранів і учасників АТО/ООС, які були деформовані внаслідок психоемоційних травм через участь в бойових діях

8. Життєздатність та самофінансування

Проект запроваджуватиме роботу, яка здійснюватиметься також і за рахунок фінансування від організацій та партнерів, залучених до виконання проекту протягом його реалізації.

9. Способи інформування

Діяльність в проекті буде висвітлюватись у місцевих ЗМІ (Друковані та інтернет-видання – газети «Місто», «33-канал», та ін.), соціальних мережах Фейсбук тощо, у програмах телеканалів м. Вінниці. Також результати роботи будуть оприлюднюватись у всеукраїнських ЗМІ.

10. Робочий план

Описуються терміни реалізації, заплановані заходи та місця їхнього проведення. Відповідальні особи.

Висновки. Аналіз міжнародного досвіду проектної діяльності показує, що в багатьох розвинених країнах світу одним із важливих завдань органів місцевого самоврядування є спрямування роботи на пошук позабюджетних альтернативних джерел фінансування та налагодження співпраці з міжнародними фондами, програмами та грантами. Для продуктивної роботи з психосоціальної реабілітації та адаптації демобілізованих військовослужбовців, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих учасників антитерористичної операції велику роль відіграють позабюджетні альтернативні джерела фінансування для організації діяльності та залучення професіоналів, які працюють за цією програмою.

Література

1. Посібник щодо отримання типових грантів АМР США. – Київ : «Делойт», 2014. – 55с.
2. Корпоративна благодійність в Україні. Звіт про результати дослідження. – Київ : Творчий центр Каунтерпарт, 2005. – 40с.
3. Тетерук А.А. Психологічна допомога комбатантам та членам їх родин в Україні: проблеми та перспективи / А.А.Тетерук, С.О. Літвінчук // Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції : матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2016 р.) : у 2 ч. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 248 с.
4. Ресурсний центр «Гурт»: веб-сайт. URL: (<http://gurt.org.ua/>)
5. Інформаційний портал некомерційних організацій України «Громадський простір»: веб-сайт. URL: <http://www.prostir.ua/category/grants/>

6. Портал з управління знаннями “Knowledgeportal”: веб-сайт. URL: <http://www.kp.org.ua/>
7. “Mladinfo”: веб-сайт. URL: <http://www.mladiinfo.eu/>
8. “Unistudy”: веб-сайт. URL: (<http://unistudy.org.ua/short-term/training/>)
9. <http://foundations.org> – каталог грантодавців, який ведеться з 1995 року.

References

1. Posibnyk shchodo otrymannia typovykh hrantiv AMR SShA. – К.: «Deloit», 2014. -55s.
2. Korporatyvna blahodiinist v Ukraini. Zvit pro rezultaty doslidzhennia. – К: Tvorchyi tsentr Kaunterpart, 2005. – 40s.
3. Teteruk A.A., Litvinchuk S.O. Psykholohichna dopomoha kombatantam ta chlenam yikh rodyn v Ukraini: problemy ta perspektyvy. Psykholohichna dopomoha osobam, yaki berut uchast v antyterorystychnii operatsii : materialy mizhvidom. nauk.- prakt. konf. (Kyiv, 30 berez. 2016 r.) : u 2 ch. / A.A. Teteruk, S.O. Litvinchuk. – Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 2016. – 248 s.
4. Resursnyi tsentr «Hurt»: veb-sait. URL: (<http://gurt.org.ua/>)
5. Informatsiyni portal nekomertsiiynykh orhanizatsii Ukrainy «Hromadskyi prostir»: veb-sait. URL: <http://www.prostir.ua/category/grants/>
6. Portal z upravlinnia znanniamy “Knowledgeportal”: veb-sait. URL: <http://www.kp.org.ua/>
7. “Mladinfo”: veb-sait. URL: <http://www.mladiinfo.eu/>
8. “Unistudy”: veb-sait. URL: (<http://unistudy.org.ua/short-term/training/>)
9. <http://foundations.org> – kataloh hrantodavtsiv, yakyy vedetsia z 1995 roku

Стаття надійшла до редакції 10.03.2020 р.

УДК 373.3.015.31:159.922.6

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-225-229

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

I. Г. Сухопара

У сучасному світі важливими стають вміння розуміти та керувати своїми емоціями, визначати і впливати на емоційний стан інших людей, посилюється роль емоційного інтелекту, як чинника успішної реалізації, досягнення успіху в усіх сферах життя. У статті подається сутність емоційного інтелекту та його зміст у теоріях зарубіжних психологів. Змістовими складовими визначено: сприйняття, ідентифікація, розуміння, керування власними емоціями та інших людей, адекватна поведінка відповідно до емоцій. Встановлено, що молодший шкільний вік є чутливим періодом у розвитку емоційного інтелекту. Схарактеризовано вікові особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів відповідно до змістових компонентів.

Ключові слова: емоції, емоційний розвиток, емоційний інтелект, молодші школярі, вікові особливості.

THE AGE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE

I. Sukhopara

In today's world, the ability to understand and manage your emotions, to identify and influence other people's emotional states, the role of emotional intelligence, as a factor of successful realization, of success in all spheres of life is increasing. The article deals with the essence and content of emotional intelligence in foreign psychology. The semantic components of emotional intelligence are defined: perception, identification, understanding, management of one's own emotions and other people's behavior according to emotions. It is established that the younger school age is a sensitive period in the development of emotional intelligence. The age characteristics of the development of emotional intelligence of primary school pupils in accordance with the content components are characterized. It is determined the primary school pupils better understand positive emotions than negative ones, identify them on expressive traits, focusing on facial expressions, but find it difficult to choose words to describe due to limited vocabulary. The ability to understand emotions develops, feeling and experiences become meaningful, generalized, the logic of feeling is formed. Children feel the emotional state of another person, may put themselves in the place of others, but may not always explain the causes of emotions in other people and the consequences. There is an expansion of social space, a system of interpersonal relationships in the classroom is formed, they become emotionally saturated, connected with the assessment and recognition as a person. Behaviors develop a sense of responsibility, empathy. The primary school pupils relationship characterized him as a socialized person. Primary school pupils characterized by a violent reaction to events, meaningfulness, directness and frankness in their expression of joy, sadness, fear, but gradually with the help of volition efforts they begin to learn to respond to unwanted emotional reactions,